

PERJÉSI, GY.:

NÉHÁNY ADAT A *HYGROMIA CINCTELLA* (DRAPARNAUD) ISMERETÉHEZ, MAGYARORSZÁGI ÉS EURÓPAI ELTERJEDÉSÉHEZ – QUELQUES CONTRIBUTIONS A LA CONNAISSANCE ET DISTRIBUTION HONGROISE ET EUROPEENNE DE L'*HYGROMIA CINCTELLA* (DRAPARNAUD)

ABSTRACT: Further information on the distribution of *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD) is provided. The relevant literature is surveyed.

A *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD 1801) a Helicidae-család egyik igen érdekes faja (PINTÉR, 1974). A héj peremén körülfutó világos öv emlékeztet az ókori római főtisztek kardtartó övére, a cinctoriumra. Életterének, biotópjának nélkülözhetetlen eleme a nedvesség. Hygros (=nedves) a görög szó latin átírása.

Magyarországi elterjedése foltszerű. WAGNER JÁNOS 1936-ban találta meg először a Labanc utca 49. sz. (Budapest) alatti kertben. Ezen a környéken kezdtem én is a gyűjtést. A Labanc utca 45-47. és 51. sz. alatti kertekben kis egyedszámú populációt találtam az orgonabokrok és gyümölcsfák alatt, csalánosokban és téglák között. WAGNER leírása alapján megtaláltam a fajt a volt 81-es villamos Virányos úti megállójának közelében, valamint a Hűvösvölgyben, az 56-os villamos útvonalán fekvő „Nagyhid” megállójánál. Gyűjtöttem a Budakeszi úton a BKV napközi otthona mellett a romos virágház tartóoszlopai között is, és a 49/c. sz. alatti társasház hátsó udvarán.

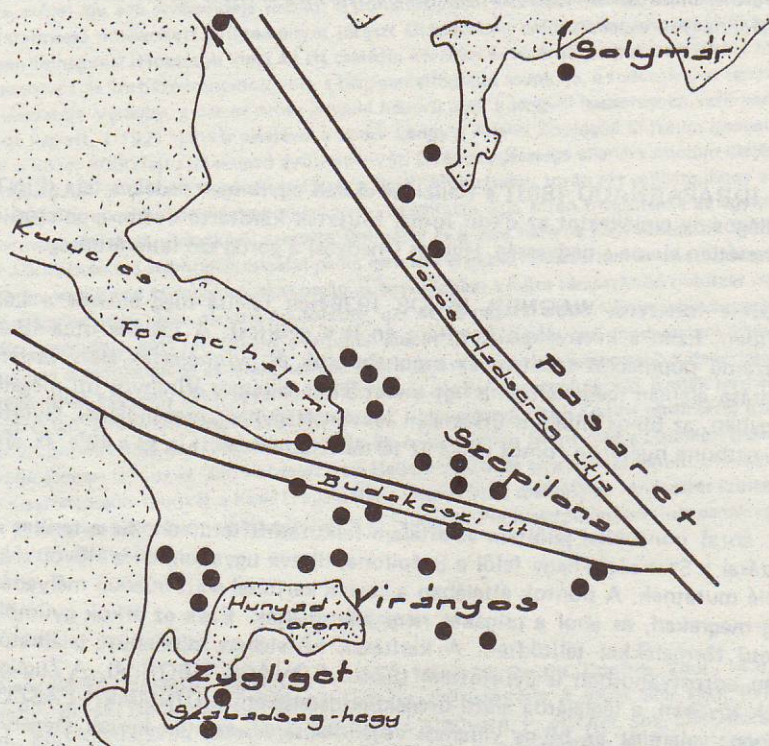
A térképábrán (1. ábra) pontokkal jelöltem az általam felkutatott területet. Ez a terület egy kinyílt ollóhoz hasonlít, amelynek szárai a Szabadság-hegy felől a Szépilona, illetve ugyanonnan a Hűvösvölgy irányába, s kissé kinyúlva, Solymár felé mutatnak. A pontok általában a kertek kerítései alatt húzódó mélyedéseket, árkokat jelölik, ahol a nedvesség megreked, és ahol a csigákat nem háborgatják. Ezek az árkok gyümölcshulladékokkal és egyéb növényi eredetű törmelékkel telítődtek. A kerítések közelében mindenütt található gyümölcsfák, az Árnyas úton azonban borostyánosban is gyűjtöttem (SZILI KOVÁCS TIBORRAL). A Zugligeti úton vadszeder alatt, tégl- és kőfalak tövében, a téglajárda alatti üregekben is előkerült. DRIMMER LÁSZLÓVAL megtaláltuk a solymári híd közelében, valamint az 56-os villamos végállomásánál, szintén kertek szegélyén. Gyakori kísérő fajok: *Deroceras reticulatum*, *Arion* sp., *Boettgerilla pallens*, *Tandonia budapestensis*, *Helix pomatia*, *Balea biplicata*, *Cochlicopa lubrica*, *Oxychilus glaber*.

A *Hygromia cinctella* jól bírja a szélsőséges időjárásváltozásokat. Gyűjtöttem 30°C melegben és -9°C hidegben is. A faj szétterjedését lassúnak találom. Az Árnyas úton és saját kertünkben több példányt festékekkel megjelöltem. Két hónap alatt helyüket alig változtatták. Magyarországról, Budapesten kívül, eddig csak Kaposvárról ismeretes (PETRÓ, 1984). Hazánkban idegen elem. Fosszilisán csak Franciaországból ismert (Menton). Feltételezhető, hogy innét terjedt szét a Földközi-tenger partvidékén, s eljutott Ausztriába, Svájcba és Anglia DNY-i területeire is (2. ábra).

A *H. cinctellára* vonatkozó irodalomban nyomozva eljutottam egészen a 17. századig. DRAPARNAUD gyűjteménye, beleértve a *H. cinctella* típusanyagát is, a bécsi Naturhistorisches Museumban található (KISS, 1980). De „The labels with the lots of the DRAPARNAUD-collection do not say where the material was collected” (E. WAWRA, in litt.). DRAPARNAUD életrajzi adatai alapján figyeltem fel Franciaország híres borvidékére, Montpellier-re (DRAPARNAUD szülővárosára). Egy ottani malakológus, J. ANDRE, megküldte a *H. cinctella* leírását. A szövegben utalás található N. GUALTIERI egyik munkájára. GUALTIERI (a toszkánai nagyherceg orvosa, 1688-1744) „Index testarum conchyliorum” (1742) c. munkájában jellemzi a *H. cinctellát*: „Cochlea terrestris vulgaris, minor, rufa, linea albicante per medium anfractuum discurrante depicta” (Tab. II. A.). Ebben a műben hivatkozik M. Lister (1638-1712) angol orvosra, aki feltehetőleg már ismerte a *H. cinctellát* a DRAPARNAUD-féle lelőhelyekről. Kérdés, hogy hogyan került olyan távolról ez a csigafaj Budapestre, és pedig a Zugligetbe és környékére.

A budai hegyekben és a Zugligetben a 18. században és a 19. század első felében kitűnő bor termett. Az 1880-as évek közepén a virágzó szőlőkultúrát a filoxéra kipusztította. Pótlására a kormány óriási mennyiségben hozatott be szőlődugványokat Amerikából és Franciaországból. A szőlőkultúra újbóli felvirágoztatása azonban nem sikerült. A szőlő helyét lassan elfoglalják a századforduló divatja szerint a Dél-Európából betelepített növényfélések (szelídgesztenye, platán, japán akác, füge, naspolya, fekete bodza, nárcisz, százsorszép, stb.). A *Santolina pinnata* (cípruska) egészen Solymárig eljutott. A villák körül veteményes kertek alakultak ki, gyümölcsösöket, arborétumokat telepítettek.

A leírtakból arra a következtetésre jutottam, hogy a *H. cinctella* hazai és európai elterjedése összefügg a különböző növények betelepítésével és természetével. A faj lelőhelyei közelében mindenütt termelnek gyümölcsöt, főleg őszibarackot, diót, mandulát, valamint örökzöld növényeket. Kivételek: pl. mező (WAGNER, 1940), vasúti töltés (STOJASPAL, 1978).

1. ábra: A *Hygromia cinctella* (DRAP.) budai lelőhelyei.

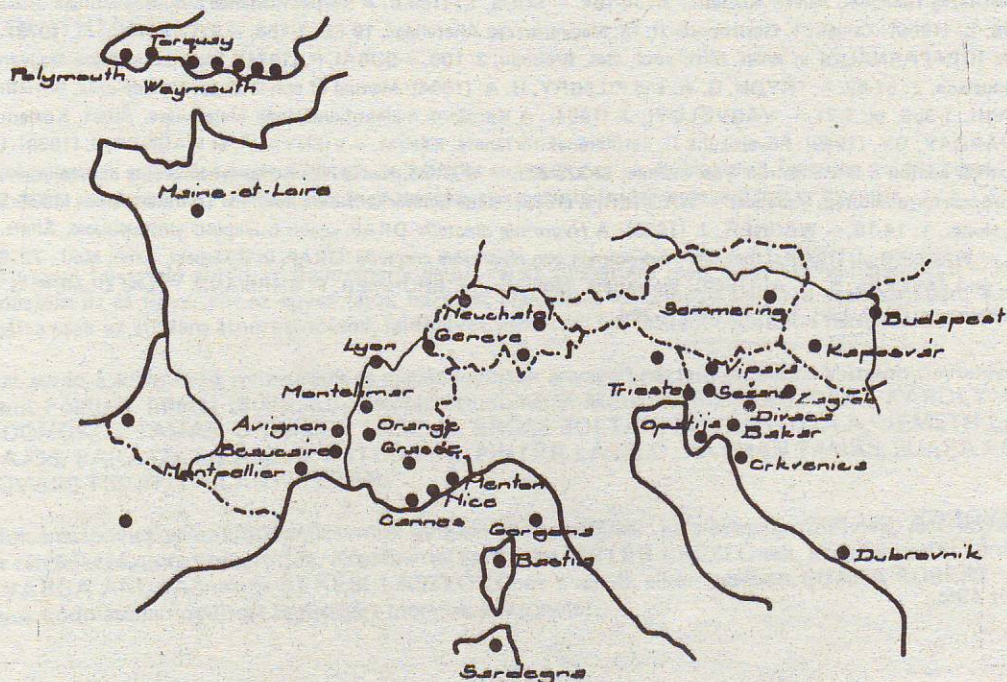
Az elterjedésnél nem lehet a madarak közvetítő szerepéről sem megfeledkezni. Pl. a feketeterítő a lábára tapadt petéket széjjelhordva, elősegítheti az elterjedésüket.

Hiába kedvező azonban ennek a nagy tűrő- és alkalmazkodóképességű csigának a Zugliget növényvilága és klímája, észre kell vennünk az urbanizáció pusztítását is. A beépítések, a zöld területek visszaszorítása lassan eltünteti a *H. cinctella* populációit is.

Köszönetet mondok J. ANDRE, I. FLASAR, F. GIUSTI, M. KERNEY, J. MEYER, F. PIRIBAUER és E. WAWRA malakológusoknak, akik adatközléssel segítettek az elterjedési térkép megrajzolásában, valamint PINTÉR LÁSZLÓnak, aki forrásanyaggal nyújtott segítséget.

RESÜME

Par l'opinion de l'auteur l'*Hygromia cinctella* a été importée de la vallée du Rhône avec différentes espèces des plantes d'origine méditerranéenne: raisin, fleur et fruits. L'avis de l'auteur que les oiseaux ont pris part aussi à la diffusion. Concernant l'*Hygromia cinctella* l'auteur mentionne les oeuvres du français DRAPARNAUD, de l'italien GUALTIERI et de l'anglais LISTER.

2. ábra: A *Hygromia cinctella* (DRAP.) elterjedése.

IRODALOM

- ADAMS, H. and ADAMS, A. (1853-58): The genera of recent Mollusca; arranged according to their organization. London, 2: 1-661. — ALBERS, J. CH. (1860): Die Heliceen nach natürlicher Verwandtschaft systematisch geordnet. Leipzig, 2. Aufl.: I-XVIII, 1-359. — BARCZA, I. és THIRRING, G. (1920): Budapest Duna-jobbparti környéke. Budapest, 1-268. — BÁBA, K. (1981): Magyarország szárazföldi csigáira vonatkozó új állatföldrajzi felosztás tanulságai. Soosiana, 9: 13-22. — CLESSIN, S. (1887-90): Die Molluskenfauna Oesterreich-Ungarns und der Schweiz. Nürnberg, 1-858. — CSIKI, E. (1918): Mollusca. In: Fauna Regni Hungariae, 6: 1-42. — DRAPARNAUD, J. — PH. — R. (1801): Tableau des Mollusques terrestres et fluviatiles de la France. Montpellier et Paris, 1-116. — DRAPARNAUD, J. — PH. — R. (1805): Histoire naturelle des Mollusques terrestres et fluviatiles de la France. Montpellier et Paris, 1-165. — EHRMANN, P. (1933): Weichtiere, Mollusca. In: Die Tierwelt Mitteleuropas. Bd. 2, Lief. 1: 1-264. — GERMAIN, L. (1929): Les Helicidae de la faune française. Arch. Mus. Hist. Nat. Lyon, 13: 1-484. — GUALTIERI, N. (1742): Index testarum conchyliorum quae adservantur in Museo Nicolai Gualtieri. Albizzini, Florentiae, 1-23, tavv. 1-110. — HESSE, P. (1931): Zur Anatomie und Systematik palaearktischer Stylommatophoren. Zoologica, Stuttgart, 81: 1-118, T. 1-16. — KERNEY, M. P. and CAMERON, R. A. D. (1979): A field guide to the land snails of Britain and north-west Europe. Collins, London, 1-288. — KERNEY, M. P., CAMERON, R. A. D. und JUNGBLUTH, J. H. (1983): Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Parey, Hamburg und Berlin, 1-384. — KISS, É. (1980): Malakológiai évfordulók, 1980. Soosiana, 8: 81-84. — KREGLINGER, C. (1870): Systematisches Verzeichniss der in Deutschland lebenden Binnen-Mollusken. Wiesbaden, I-XXVIII, 1-402. — KROLOPP, E. (1958): A Budai-hegység csigafaunájának kialakulása. Állatt. Közlem., 46: 245-253. — KROLOPP, E. (1983): Verzeichnis der pleistozänen Mollusken Ungarns. Soosiana, 10/11: 75-78. — LISTER, M. (1685): JOHANNES GOEDARTIUS de insectis, in methodum redactus; cum notularum additione. Item Appendicis ad historiam animalium Angliae, tres tractatus. Ed. 2, London, 1-356, 1-45. — PETRÓ, E. (1984): A *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD)

újabb magyarországi lelőhelye. Soosiana, 12: 19-22. —PÉNZES, A. (1942): Budapest élővilága. Budapest, 1-201. — PINTÉR, L. (1974): Katalog der rezenten Mollusken Ungarns. Fol. Hist. —nat. Mus Matr., Gyöngyös, 2: 123-148. — PINTÉR, L., RICHNOVSZKY, A. és S. SZIGETHY, A. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. Soosiana, Suppl. I: 1-351. — RAPAICS, R. (1932): A magyarság virágai. Budapest, 1-407. — REISCHÜTZ, P. L. (1978): Zwei eingeschleppte Schneckenarten in Wien-Simmering. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 98. — R REISCHÜTZ, P. L. und STOJASPAL, F. (1979): Über die Beständigkeit der neuen Vorkommen von *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD) und *Helix aspersa* O. F. MÜLLER in Wien. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 242-243. — ROSSMÄSSLER, E. A. (1837): Iconographie der Land- und Süßwasser-Mollusken, mit vorzüglicher Berücksichtigung der europäischen noch nicht abgebildeten Arten. Dresden und Leipzig, 1 (1) 5/6: 1-70, Taf. 21-30. — SOÓS, L. (1904): Magyarország Helicidái. Állatt. Közlem., 3:134-184. — SOÓS, L. (1943): A Kárpát-medence Mollusca-faunája. Budapest, 1-478 — SOÓS, L. (1959): Csigák II. Gastropoda II. In: Magyarország Állatvilága, 19 (3): 1-158. — STOJASPAL, F. (1978): *Hygromia cinctella* (DRAPARNAUD) in Wien. Mitt. zool. Ges. Braunau, 3: 100. — SUBAI, P. (1974): Idegen csigafajok Magyarország faunájában. Soosiana, 2: 51-52. — TRYON, G. W. and PILSBRY, H. A. (1894): Manual of conchology. Philadelphia, 9 (Helicidae, vol. 7): I-XLVIII, 1-366, pl. 1-71. — VÁGVÖLGYI, J. (1954): A Kárpátok malakofaunájának kialakulása. Állatt. Közlem., 44: 257-278. — VÁRDAY, GY. (1969): Fővárosunk II. kerületének története. Kézirat. — VISNYA, A. és WAGNER, J. (1938): Újabb malakofaunisztikai adatok a Dunántúlról. Vasi Szemle, 5: 325-327. — VÖRÖS, K. (1978): Budapest története a márciusi forradalomtól az őszirózsás forradalomig. Budapest. — WAGNER, J. (1938): Neue Schneckenfunde aus dem Transdanubium (1936-1937). Fragm. Faun. Hung., 1: 14-16. — WAGNER, J. (1939): A *Hygromia cinctella* DRAP. újabb budapesti előfordulásai. Állatt. Közlem., 36: 174. — WAGNER, J. (1940): Über das Vorkommen von *Hygromia cinctella* DRAP. in Budapest. Arch. Moll., 72: 83-84. — ZILCH, A. und JAECKEL, S. G. A. (1962): Weichtiere, Mollusca. In: BROHMER, P. EHRMANN, P. und ULMER, G. : Die Tierwelt Mitteleuropas, Bd. 2, Lief. 1. Ergänzung, 1-294.

PERJÉSI GYÖRGY

Budapest
Budakeszi út 49/c.
H - 1021